

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 1

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 1. – 790 с.

ISBN 978-617-8263-39-3

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У першому томі збірника містяться наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їхньому конституційному вимірі, у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-39-3 (т. 1)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

БАЛЬЖИК ІРЕНА АНАТОЛІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
докторант кафедри загальної теорії права та держави,
доцент кафедри загальної теорії права та держави,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС СУЧАСНОЇ ВІЙНИ

Нинішня війна в Україні являє собою абсолютно нове явище у військовій історії, яке можна визначити з точки зору теорії поколінь сучасної війни (GMW) як війну п'ятого покоління (5GW). Цей підхід дозволяє зрозуміти, як війна в Україні стала взагалі можливою в епоху, коли здавалося, що всі великомасштабні війни в Європі залишилися в глибокому минулому. Основною характеристикою 5GW є зосередженість на маніпулюванні інформацією, експериментах з масовою свідомістю та зміни колективного сприйняття реальності. Ця війна не тільки базується переважно на кінетичних військових діях, але й є надзвичайно жорстокою [7].

Ключовими аспектами війни п'ятого покоління, які формують її структуру в цілому, є найжорстокіші кінетичні дії, включаючи застосування зброї масового ураження, зв'язок з абсолютно новими викликами глобальній безпеці. Із появою більш могутніх засобів ураження та ускладненням збройної боротьби війна набуває все більш винищувального та руйнівного характеру. При цьому неухильно зростає чисельність жертв серед мирного населення. Жахливі втрати пояснюються не лише підвищенням ефективності засобів ураження, а, головним чином, їх варварським застосуванням та порушенням прав людини під час ведення збройних конфліктів.

Прогресивні держави активно виступають за затвердження і розвиток міжнародно-правових норм, що обмежують свавілля воюючих сторін, та спрямовані на заборону жорстоких засобів і методів ведення бойових дій. В умовах війни беззахисним стає основне право людини – право на життя. Цінність людського буття виявляє себе у всіх вимірах: у мистецтві та релігії, політиці та праві. І якщо права людини розглядати під ціннісним кутом зору, то слід констатувати, що у всіх людей є дещо спільне: усі вони є людськими істотами. А тому, жодна культура не допускає експлуатації однією людиною іншою; жодна релігія не дозволяє убити невинного; жодна цивілізація не приймає терору та насилля; жорстокість не властива жодній традиції; тортури несумісні з людською совістю. Саме тому ніякі потурання прав людини під прикриттям культурних традицій не можуть бути сприйняті як належне, оскільки в правах людини втілилися основні цінності усіх людських цивілізацій [2, с. 29].

Закони збройного конфлікту застосовуються більшістю цивілізованих країн світу до всіх обставин, за яких збройні сили ведуть бойові дії, незалежно від того, чи є вони оголошеними або іншим чином

визнаними воєнними діями. Отже, закони війни мають застосовуватися до всіх воєнних дій із використанням збройних сил, незалежно від характеру, напруженості або тривалості конфлікту.

Міжнародні форми та способи захисту прав людини під час війни містяться у нормах міжнародного гуманітарного права, яке визначає ключові норми й принципи захисту прав людини, містить обмеження щодо застосування насильства під час збройних конфліктів, регулюють застосування засобів і методів ведення збройної боротьби, забезпечують захист поранених, хворих, військовополонених і цивільного населення, встановлюють міжнародно-правову відповідальність держав та кримінальну відповідальність окремих осіб за їх порушення [6].

Предметом регулювання права війни, що стосується збройних конфліктів, є як відносини між державами у період збройної боротьби, так і відносини у зв'язку з такою боротьбою (режим поранених, військовополонених, укладання угод про перемир'я, підписання мирних договорів). Право війни перебуває у тісній взаємодії з внутрішньодержавним (національним) правом. Для забезпечення реалізації міжнародних зобов'язань на національному рівні передбачене застосування його у відповідних положеннях, законах та інших нормативно-правових актах держави. Україна є учасницею більшості міжнародних договорів з питань права війни.

Сучасна теорія прав людини, яка сформована у межах європейської правової культури, передбачає поділ прав за критерієм можливості чи неможливості їх обмеження на абсолютні та відносні. При цьому абсолютними «є такі людські права, які не можуть бути обмежені ні за яких умов» [3, с. 80–81].

Збройна військова агресія призводить до вбивств, тілесних ушкоджень, викрадення людей на захоплених територіях і примусове вивезення, катування та нелюдське поводження, зґвалтування та інші форми насильства – є прямим порушенням як права на життя, так і прав на гідність та недоторканність. Крім того, завдання шкоди здоров'ю внаслідок травмувань, неможливість доступу до медицини – є порушенням права людини на охорону здоров'я. Пошкодження або руйнування майна, порушення права власності у результаті відібрання майна, обмеження прав людини на окупованій території, відібрання дітей та розлучення із батьками, порушення права на освіту тощо. На жаль, цей перелік порушень не є вичерпним, але існуюча система правових форм та способів захисту допоможе відновити порушене право та відшкодувати завдану шкоду.

Система захисту прав людини під час війни включає правові заходи, встановлені нормами національного та міжнародного права.

Так, у нормах міжнародного гуманітарного права зобов'язання держави з переслідування винних у воєнних злочинах передбачені у тексті конвенції, натомість у європейському праві з прав людини обов'язок переслідування осіб, винних у найтяжчих порушеннях прав людини, сформульовано у практиці Європейського суду з прав людини як так зване «процедурне зобов'язання» відповідно до

статей 2 та 3 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод. Саме цей документ закріплює комплекс основних прав і свобод людини, кримінально- процесуальні гарантії їх дотримання та реалізації [1, с. 22].

Основою формування сучасного міжнародного гуманітарного права є взаємодія двох його джерел – гаазького та Женевського прав. Гаазьке право, або право війни регламентує права та обов'язки воюючих сторін під час проведення військових операцій та обмежує вибір засобів спричинення шкоди [5].

Сьогодні ми спостерігаємо історичні зміни культурних парадигм, слід сказати, що існує певна кореляція між цими парадигмами та поколіннями сучасної війни. Цю нову парадигму іноді називають метамодерном і її можна розглядати як пов'язану зі створенням нових авторитетів замість тих, які підірвав постмодерн, створенням нових джерел влади та нових правил. Загалом, нові війни, які базуватимуться на нових принципах ведення війни, які поєднують насильницькі кінетичні військові дії з різними видами маніпуляцій розумом і соціальною реальністю, можуть злитися в одну війну, сформувавши новий вид глобальних війн, які будуть дуже відрізнятися від світових війн минулого. Концепція «необмеженої війни» передбачила сучасний феномен 5GW майже в повному його вигляді. Це означає, що війни зараз ведуться у всіх вимірах, включаючи віртуальні простори і людський розум одночасно, їх правила абсолютно необмежені.

Захист прав людини в період військового конфлікту набув характеру глобальної, світової проблеми. Тому сьогодні питання захисту прав людини є найважливішим. Права людини є частиною універсальної правової структури і виступають, насамперед, як система мінімальних правових засобів, спрямованих на захист людини як основоположної цінності [4, с. 44].

Список використаних джерел:

1. Гнатовський М. М. Повага до прав людини в умовах збройного конфлікту в Україні. Застосування судами норм міжнародного гуманітарного права та стандартів захисту прав людини. Програма USAID «Нове правосуддя». URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/Report_Respect-for-HR-in-Conflict_Gnatovsky_UKR.pdf (дата звернення: 01.05.2023).
2. Доклад о развитии человека 2004. Культурная свобода в современном многообразном мире. Москва : Весь мир, 2004. 328 с.
3. Кучук А. Теорія держави і права. Теорія держави : навч.-метод. посіб. Частина 1. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 112 с.
4. Лінник Н. В. Ціннісне та нормативне у розумінні прав людини. Держава і право. 2012. № 56. С. 43–47.
5. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини. Посібник для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / ред. Т. Л. Сироїд. Харків : Право, 2019. 494 с.
6. Моца А., Моца В. Права людини в умовах воєнного стану. Наукові перспективи (Naukovi perspektivi). 2022. № 4 (22). URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-4\(22\)-280-291](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-4(22)-280-291) (дата звернення: 11.05.2023).

7. Herring A. «Searching for 5GW» The handbook of 5GW: A fifth generation of war? Nimble Books, 2010. 274 p.

Ключові слова: права людини, захист прав людини, війна, сучасна війна, війна п'ятого покоління (5GW).

Key words: human rights, human rights protection, war, modern warfare, fifth generation warfare (5GW).

РЯЗАНОВ МИХАЙЛО ЮРІЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальної теорії права та держави,
кандидат юридичних наук, доцент*

НОРМАТИВНИЙ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ СПАДЩИНИ: АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

Феномен права найтісніше пов'язаний з людиною, змістом її буття та сутністю. Цей зв'язок полягає в тому, що право складається з системи правил, робить нормальне життя людини можливим, тоді як факти людської природи роблять такі правила необхідними [1, с. 17]. Право наповнює життям людське існування, збагачує духовність, перетворюючи його з біологічного в соціокультурний вимір. Природа людського буття вимагає гармонійного, комфортного співіснування, що обумовлене різноманітними суспільними відносинами. Право надає можливість людині обирати те правило поведінки у взаємовідносинах з іншими для гармонізації стосунків та адаптації в соціальному просторі, що є неможливим без принципів та норм права.

Застосування антропологічного підходу до правової спадщини та втілення людиноцентричних ідей стали предметом наукових досліджень багатьох вчених. Відтак, Д. Гудима акцентує на необхідності застосування «людського чинника» в процесі гуманізації правотворчої, правозастосовної, правотлумачної та правореалізуючої діяльності [2, с. 123].

Антропологічний підхід у дослідженнях правової спадщини передбачає її вивчення крізь призму суспільства і людських взаємодій та правової культури. Антропологі, які працюють у цій царині, досліджують, як правова спадщина формується, передається і приймається в різних соціальних контекстах, а також, як вона впливає на життя людей і спільнот. У рамках антропологічного підходу в дослідженнях правової спадщини, дослідники звертають увагу на безліч аспектів, таких як правові цінності та правові норми, правові ритуали, правовий досвід і багато інших. Цей підхід допомагає зрозуміти, які значення і сенси надаються певним формам правової спадщини, як вони можуть змінюватися з часом, і як вони можуть впливати на життя людей.

Тіщенко Юлія Валеріївна Елементи міфологічного світогляду у правосвідомості сучасної людини	50
Бальжик Ірена Анатоліївна Захист прав людини під час сучасної війни	54
Рязанов Михайло Юрійович Нормативний та процесуальний аспекти правової спадщини: антропологічний підхід	57
Кобко-Одарій Вікторія Сергіївна Правова спадщина: щодо питання внутрішньої єдності та зовнішнього вираження	59
Кравченко Сергій Петрович Правовий текст як образ лінгвістичного буття права	63
Чувакова Ганна Михайлівна Соціальні аспекти категорій норма-аномалія	66
Кормич Анатолій Іванович Витоки концепції глобального неуправління та її науковий і практичний потенціал	69
Serebro Mykhailo Technological trends in legal practice	72
Антошина Ірина Володимирівна Інформація і право: діалектика взаємозв'язку	74
Скуріхін Сергій Миколайович Етологічний аналіз ресурсів влади	77
Іванченко Ольга Миколаївна До питання співвідношення легітимності права та правової культури в Україні	80
Дудник Руслана Миколаївна Місце гендерного права у системі права України	84
Іванчук Віра Євстафіївна Моніторинг формування професійної правової культури у майбутніх юристів	86
Ковбасюк Степан Валерійович Інституційний підхід в методології державознавства	88
Войткова Аліса Вікторівна Особливості та шляхи реалізації функції оборони України як морської держави	91
Лук'ячук Ольга Вікторівна Статичний та динамічний підходи в інтерпретації права	94
Одарій Віктор Віталійович Порівняльно-правовий метод у застосуванні права	96
Грезіна Олена Миколаївна Етичні аспекти забезпечення якості освітнього процесу в контексті захисту прав учасників освітнього процесу	99